

Hur hanterar man etniska konflikter i Bosnien och Makedonien

**Jämförande studie av Lijpharts och Horowitz teorier vid etniska
konflikter**

Abstract

Denna uppsats har som syfte att undersöka och jämföra Lijphars och Horowitz teorier om etniska konflikter. Uppsatsen tittar dels på teorierna och deras grunder och dels på fallen av etniska konflikter i Bosnien och Makedonien. Uppsatsen försöker att urskilja viktiga detaljer och utgångspunkter som ligger i grunden för teorierna och deras förslag på lösningar av etniska konflikter. Genom att undersöka Dayton – avtalet som reglerar maktdelningen i Bosnien och författningsförändringarna i Makedonien som indirekt påverkar det multipolära systemet i landet. Med hjälp av teorierna försöker uppsatsen att analysera och problematisera kring lösningsmodellerna i länderna ovan. Teorierna ligger sedan som grund för analysen av framtida problem – och konfliktgrunder som finns inbyggda i lösningarna i Bosnien och Makedonien.

Nyckelord: etniska konflikter, consociational democracy, Horowitz, Bosnien, Makedonien

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.2	Metod och material	2
1.3	Definitioner	3
2	Teorier	4
2.1	Consociational democracy.....	4
2.2	Horowitz – kampen om dominans.....	5
3	Analys	7
3.1	Historiskt perspektiv på Bosnien	7
3.1.1	Maktfördelning och politiska institutioner i Bosnien.....	9
3.1.2	Lijhharts lösning i Bosnien	11
3.2	Historiskt perspektiv på Makedonien	12
3.2.1	Makedonien och den nya författningen.....	13
3.2.2	Analys av författningsförändringarna i Makedonien	15
4	Avslutande reflektioner	18
5	Referenser	19

1 Inledning

Etniska konflikter har under senaste decenniet ständigt varit aktuella, även om etniska konflikter alltid har förekommit har nyhetsbevakningen och tillgången på information fört konflikterna närmare oss. En annan viktig anledning till att konflikterna uppmärksammades så mycket var att det hände i Europa, när alla trodde att krig på grund av etnicitet var omöjligt och att vi hade lärt oss läxan från andra världskriget förde nyhetsbevakningen kriget rakt in i våra vardagsrum. Återigen var tiotusentals människor sårade och döda och hundratusentals på flykt bara för att de råkade ha fel etnisk bakgrund på fel plats och det visade sig att våldet var det enda sättet att lösa konflikterna på.

Varför uppstår etniska konflikter och varför går det så våldsamt till? Finns det fredliga lösningsmöjligheter inom demokratins ramar? Dessa är allmänna frågor som ständigt dyker upp och diskuteras och precis när man tror att man har hittat den magiska lösningen och svaren på frågorna så blossar det upp någon ny konflikt någonstans i världen och så är vi tillbaka på ruta ett – varför?

1.1 Syfte och frågeställning

Vi har valt att undersöka teorierna som finns inom etniska konfliktlösningar och därmed försöka förstå och analysera konflikterna i Makedonien och Bosnien. Vi utgår i vår förförståelse ifrån att länderna i fråga har löst sina konflikter på olika sätt därför vill vi se dels vilka lösningsmöjligheter teorierna erbjuder och dels vilka problem som finns framför länderna.

Vårt syfte med arbetet är att gå igenom Lijpharts och Horowitz teorier och med hjälp av dessa analysera och problematisera kring lösningsmodellerna som Makedonien och Bosnien har valt.

De specifika frågorna som vi ska försöka besvara är:

1. Vad kännetecknar teorierna?
2. Vilka långsiktiga faror finns det för lösningarna i Makedonien och Bosnien med utgångspunkt från teorierna?

1.2 Metod och material

I uppsatsen ska vi presentera en överblick över de två länders historia och senare jämföra de för att på så sätt kunna få en bättre bild av situationen i respektive land. Litteratur och källor i den historiska delen är ofta sekundära, men är byggda på primära källor. I denna undersökning har vi använt oss av en del Internet sidor och artiklar för att få bättre överblick över situationen och händelseförloppet. En viktig källa för de händelserna som ägde rum på Balkan under de senaste decennierna är tidningsartiklar och massmedia överhuvudtaget som ger information så att man kan följa utvecklingen genom analys, jämförelse och kritisk granskning av uppgifterna. Vi har mest begränsat oss till ett antal böcker som ska ge ett beskrivande bild av de två länderna för att på så sätt kunna bättre se vad som är viktigt i jämförelsen.

Vi tar vår utgångspunkt i böcker skrivna av Horowitz och Lijphart och jämför dessa två teorier på hur man kan försöka hitta lösningar på konflikter. Dessa två teorier skiljer sig åt och har varit de mest inflytelserika på området. Därför har vi koncentrerat oss på dessa två teorier för att försöka se vilket är det bästa sättet att försöka skapa ett harmoniskt samhälle. Teorierna som vill har valt att applicera är Lijpharts teori om consociational democracy och Horowitz teori om hur man hanterar etniska konflikter inom demokratins ramar. Lijpharts teori är att man ska dela upp makten proportionellt mellan de olika grupperna, där det ska vara tydlig avgränsning mellan grupperna medan Horowitzs teori går ut på att de olika grupperna ska samarbeta istället. Genom att titta på bakgrunden, utvecklingen och lösningen av konflikterna ska vi försöka analysera skillnaderna och likheterna mellan länderna. Genom att tillämpa teorierna på materialet ska vi försöka att förklara och problematisera kring utfallet av konflikterna och undersöka teoriernas för- och nackdelar. På detta sätt vill vi få en klarare bild vilka skillnaderna är i dessa två fall när det gäller konflikthantering och hur man kan jobba för att undvika framtida konflikter. Genom att samla in data och material ska vi undersöka de olika variabler som ska förklara de analysenheter som vi tänker undersöka. Vi försöker ge en trovärdig tolkning av verkligheten. Vi använder oss av en mest lika design för att försöka empiriskt verifiera vilken av teorierna som har störst inflytande. Vi har valt två länder med många liknande drag så att variabler blir konstanta och kan inte läggas till som orsaker till skillnader mellan dessa två länder. Detta minskar antalet potentiella förklarande variabler och underlättar det empiriska undersökandet av förklaringar. (Esaiasson 2004:111) Vi väljer att begränsa oss just på dessa två fall för att lättare förstå helheten och genom kvalitativ jämförande studie hitta svar på de frågor som vi har ställt.

1.3 Definitioner

Etnisk grupp kan avskiljas från nation i flera olika dimensioner, etniska grupper är oftast mindre, de är klarare baserade på ursprung och är mer djupgående än nationer genom historien som är mer specifika till tid och plats. Etniska grupper är därmed exkluderande och medlemskap i sådana grupper ges till dessa som har vissa medfödda egenskaper.(Kellas1998:5) Just exkluderande aspekten är viktig när man skall definiera etniska grupper.

Det som kännetecknar en *etnisk konflikt* är kamp eller kollision om intressen mellan olika grupper, men det finns ingen entydig definition av vad som kännetecknar en etnisk konflikt. I boken *Ethnic Groups in Conflict* använder Horowitz sig av Lewis Coser's definition och som vi anser är passande, där konflikt definieras som en kamp i vilken målet är att vinna medel och samtidigt att neutralisera, skada eller eliminera sin rival.(Horowitz 1985:95)

I texten kommer termen *Muslim* att användas i nationell mening eftersom det är den benämning som användes för *bosnjaker* under kommunisttiden. Det religiösa identiteten hos bosnjaker är social och kulturell identitet och i Bosniens fall har den en etnisk aspekt. Tyngdpunkten ligger inte på de formella doktrinerna i religionen utan ses som en social och kulturell identitetsmarkör. De bosniska muslimerna betecknas ofta efter sin religiösa tillhörighet även om det är fråga om icke-religiösa angelägenheter.

2 Teorier

I våra undersökningar angående teorierna som finns inom området, etniska konflikter och lösningar kom vi fram till att det egentligen bara finns två grundläggande teorier. Den första är Arend Lijpharts teori om det han kallar för consociational democracy, som går ut på formell maktindelning mellan de etniska grupperna och på så sätt försöka skapa balans mellan dem. Den andra teorin tillhör Donald L. Horowitz och kom som svar till Lijpharts teori, går mer ut på informella lösningar, policymaking och relationerna mellan och inom etniska grupperna. Tyngdpunkten ligger på hur dessa relationer driver konflikten och självklart också påverkar utgången. Det finns även andra teorier och lösningsmodeller men de är antingen modifikationer eller kombinationer av ovanstående teorier, därmed inte sagt att de är mindre bra men som sagt utgångspunkten är Lijpharts och Horowitz teorier.

2.1 Consociational democracy

Den absolut mest tillämpade teorin och lösningsmodellen vid etniska konflikter är Lijpharts, nästan överallt där etniska konflikter har uppstått har modellen fullt ut eller till stora delar använts för att lösa dem. Lijphart definierar termen så här:

In other words, consociational democracy means segmented pluralism, if it is broadened to include all possible segmental cleavages in a plural society, and combined with concordant democracy.
(Lijphart 1977:5)

Consociational democracy kan definieras i termer av fyra beståndsdelar. Den första och viktigaste är att landet skall styras av det Lijphart kallar för ”grand coalition”, där alla gruppers politiska ledare är inkluderade. Detta kan ske i olika former så som koalitionsregering i parlamentariskt system eller stort råd eller kommitté med viktiga rådgivande funktioner i ett presidentstyre. De andra tre beståndsdelarna är: (1) ömsesidigt veto som fungerar som ytterligare skydd mot viktiga minoritetsintressen, (2) proportionalitet som viktigaste princip vid politisk representation, offentliga anställningar och fördelning av offentliga resurser, (3) stor grad av självbestämmande för grupperna i fråga om interna angelägenheter (Lijphart 1977:25). Det finns också en del om inte nödvändiga men fördelaktiga faktorer som kan underlätta consociational democracy att fungera bättre i praktiken. Dessa är politiska ledarnas vilja och förmåga att kompromissa och komma överens och agera som modererande kraft. Maktbalans är en annan viktig faktor om de etniska grupperna är ungefär lika stora, tvingar det parterna till att samarbeta istället för att tävla med varandra eftersom ingen på egen hand kan uppnå majoritet. Flerpartisystem är tredje faktorn, eftersom röstningen följer etniska linjerna skapar det per automatik ledare som verkligen representerar de berörda grupperna och på så sätt legitimeras hela politiska systemet. Andra faktorer som kan nämnas är landets storlek, överlappande klyftor och gemensamma lojaliteter.

Fördelen med Lijpharts teori är att den är enkel att överblicka och väldigt konkret. Detta medför också att det är relativt lätt att införa ett sådant system i länder med etniska konflikter. Kritiken som riktas mot teorin är att den inte är fullt demokratisk, eftersom den baseras väldigt mycket på elitsamarbete och maktfördelningen är bestämd i förväg. Men som Lijphart också framhåller i sin bok, hellre vis demokrati än ingen demokrati alls. En annan kritik som riktas mot consociationalismen är att varje fall av etnisk konflikt är unik och att det finns fler faktorer än maktanspråk och maktindelning som spelar in men som Lijpharts teori inte tar hänsyn till. Det största problemet med Lijpharts lösning är att den på lång sikt nästan alltid kollapsar exempel på det är Cypern, Libanon, Nordirland och Nigeria. Största anledningen till att consociational democracy inte håller på långt sikt är att den är statisk i sin grund, därför kan demografiska, ekonomiska, sociala eller andra faktorer som leder till maktförskjutningar som skapar nya spänningar och teorin lyckas inte hantera dessa förändringar. Lijpharts modell bör istället ses som en övergångslösning som får slut på konflikten och på sikt förhoppningsvis bygger upp förtroendet mellan etniska grupperna.

2.2 Horowitz – kampen om dominans

Horowitz teori utgår ifrån att etnisk delade länder kan indelas i två dimensioner, "ranked groups" och "unranked groups". Den första dimensionen är hierarkisk där den ena gruppen dominerar över de andra, den ena etniska gruppen är överordnad de andra grupperna.

...stratification in ranked systems is synonymous with ethnic membership. Mobility opportunities are restricted by group identity. In such systems, political, economic, and social status tend to be cumulative, so that members of Group B are simultaneously subordinate in each of these ways to members of Group A. (Horowitz 2000:22)

Den andra dimensionen är parallell, där det saknas över- och underordning mellan grupperna, det kan ses som två parallella samhällen. I ett sådant samhälle är relationen över gruppgränserna och mellan deras medlemmar på en likvärdig nivå. Om varje grupp har en erkänd elit kan systemet klassificeras som "unranked". De här skillnaderna mellan gruppernas relationer mellan varandra är enligt Horowitz fundamentala och helt avgörande på vilken inriktning konflikten kommer att anta (Horowitz 2000:22-26). Detta innebär att konflikterna handlar i första hand om en övergång från "ranked" till "unranked" system och slutligen försvara den ställningen.

Den andra aspekten och delen av Horowitz teori, som är direkt relaterad till första är hur etniska grupper agerar under sådana omständigheter. I rädsla att hamna i underläge kommer den etniska gruppens sammanhållning att öka. Enda möjligheten att undvika dominering från andra grupper är att mobilisera och hålla krafterna inom gruppen. Den senare aspekten kommer att vara den viktigaste faktorn vid demokratiska val och utformningen av politiska partier. Detta gör att etnicitet kommer i första hand när gruppen/grupperna "kämpar" mot varandra i fråga om makt och maktindelning. Den andra aspekten är väldigt viktigt när medlemmarna i gruppen lägger sina röster vid allmänna val. I länder med två eller flera etniska grupper kommer etnicitet att vara överordnad alla andra politiska frågor, istället för en vänster- högeraxel hamnar politiken längs en etnisk axel, även om partier själva placerar sig på en vänster- högeraxel är risken stor att de "kapas" av en etnisk grupp eller anses försvara en viss etnisk grupps intressen. Den här effekten

förstärks ju större klyftorna mellan grupperna är, samma sak gäller när det finns en stor etnisk majoritet, minoriteten upplever kostnaden för att inte rösta ”etniskt” som alltför stor och enda chansen att försvara sig mot majoriteten är att rösta på det ”egna” partiet, man kan se det som en form av försäkring där partiet garanterar att systemet förblir ”unranked”. Politiska partier i heterogena länder skiljer sig markant från politiska partier i homogena länder, eller i länder med mindre klyftor. I homogena länder försöker partierna att översläta klyftorna och skillnaderna mellan grupperna och på så sätt bredda sitt väljarstöd. Etnisk delade länder ger exakt motsatt effekt, där de etniska partierna förstärker och betonar klyftorna mellan grupperna, s.k. centrifugalkraft (Horowitz 2000:347). Etniska partiers väljargräns går vid etniska gruppernas gräns, på så sätt liknar de mer intresseorganisationer än konventionella partier i väst. Även om det finns olika partier inom etniska gruppen är deras stöd utanför den egna gruppen begränsad. Centrifugalkraften leder till radikaliserings av politiken eftersom samarbete och moderation uppfattas som att partiet ger avkall på sina etniska principer risken att utmanas av nya partier som är mer ”hardcore” tvingar eliterna till hårdare profilering av etniciteten. Eliterna inom etniska grupperna hålls tillbaka i sin strävan till samarbete och moderation av massorna. Kompromisser och konsensus är nästintill omöjligt eftersom det är de relativa och inte de absoluta fördelarna som styr, därför kan det politiska systemet och den politik som förs ses som nollsummespel där förbättringar för den ena gruppen leder till försämringar för de andra. Förändringar i systemet ses som ett hot mot gruppens intressen och utfäster till förbättringar i framtiden har ingen effekt, antingen skall förbättringarna komma samtidigt för alla grupper eller skall de inte komma alls, det är den principen som styr politiken. Undersökningar i flera länder med etniska grupper visar att människorna ser hellre till att de andra grupperna har det mycket sämre än de själva än att alla får det lite bättre.

3 Analys

Efter inbördeskriget i Bosnien reglerade man maktdelningen genom Dayton-avtalet 1995, även om Horowitz var med och hjälpte till att forma maktdelningen applicerade man nästan till punkt och pricka Lijpharts lösning. Det internationella samfundet och speciellt USA och EU spelade en aktiv roll vid förhandlingarna och till stor del bestämde lösningsmodellen.

I Makedonien ledde 1991 författning till missnöje bland de etniska minoriteterna i landet och framförallt bland albanerna som ansåg sig diskriminerade. Missnöjet var på väg att omvandlas till krig mellan grupperna i början av 2001 uppstod väpnade sammandrabbningar mellan polis och militär på ena sidan och beväpnade albanska miliser på andra. Efter snabbt agerade av EU och USA som hade lärt sig läxan från Bosnien kom man fram till ett ramavtal mellan parterna i augusti 2001 som ledde till förändringar i författningen och därmed var hotet om inbördeskrig i landet avblåst.

Vi ska försöka analysera lösningsmodellerna i länderna och försöka hitta faktorer som på sikt kan hota stabiliteten mellan de etniska grupperna i länderna. Även om internationella samfundet spelade stor roll i fråga om medling och fredsövervakning har vi koncentrerat oss strikt på maktdelningen och dess konsekvenser och på så sätt gjort analysen mer hanterbar.

3.1 Historiskt perspektiv på Bosnien

Den bosniska nationalstaten framträdde under 1100-talet under ban Kulin och utvidgar sina gränser under kungarna Stefan Kotromanic och Tvrtko I. Bosnien skilde sig från sina grannländer eftersom befolkningen bekände sig till den bogomilska kättarrörelsen. Bogomilismen blev statsreligion i Bosnien men bekämpades från både katolsk och ortodox håll.

Bosnien och Hercegovina islamiserades i och med att det Osmanska riket utvidgades över Balkan på 1400-talet utan att man bedrev någon aktiv missionsverksamhet. Det var främst bogomiler som övergick till islam på grund av de förföljelser som de utsattes för av Rom, men också katoliker och ortodoxa (Gasi 2001:83). Under den Osmanska perioden hade muslimerna i Bosnien en privilegierad ställning, från mitten av 1500-talet till mitten av 1600-talet var 20 storvesirer bosnier med Mehmed Pasha (1565-1579) som den mest kände. (Magnusson 1993:4). Muslimerna i Bosnien illustrerar kanske bättre än någon annan folkgrupp den komplexa i nationsbildningsprocessen på Balkan. Under det Osmanska perioden kategoriserades folk enligt sin religionstillhörighet, då fanns inga serber, kroater eller turkar. Man använde sig av den så kallade milletsystemet som innebar att samhället delades upp i olika socio-religiösa grupper (millet) och fick relativt stort mått av kulturell autonomi. Det var först med den serbiska och

kroatiska nationalismen på 1800-talet som muslimerna ställdes inför kravet att identifiera sig i nationell mening. När Osmanska riket drog sig tillbaka fann sig muslimer i en utsatt position. (Magnusson 1994:5) Tusentals muslimer emigrerade till de delar som fortfarande var under Osmansk kontroll, men majoriteten stannade kvar under icke-muslimsk kontroll. När Österrike-Ungern ockuperade Bosnien 1878 var 70 % av befolkningen muslimer, men bara något årtionde senare hade detta tal minskat till 30 %. (Gasi 2001:83) Tiden under Österrike-Ungern präglades i början av uppror men senare av vissa reformer bl.a. inom skolväsendet. Muslimer såg senare Österrike-Ungern som en försäkring mot den växande serbiska nationalismen i Bosnien där Österrike-Ungern försökte popularisera begreppet bosnjaker för alla folk som bodde i Bosnien oavsett religion. Dessa ansträngningar var till ingen nytta för när de drog sig tillbaka inledde serber förföljelser av muslimer som var mest brutala under Balkan kriget 1912-13 och som fortsatte i det nyskapade Jugoslavien. Under denna tid försökte muslimerna upprätthålla sin identitet genom olika kulturella institutioner och politiska sammanslutningar men dessa ansträngningar var mer eller mindre förgäves (Friedman 1996:64f).

Under andra världskriget hörde Bosnien och Hercegovina till Hitlers fascistiska kroatiska lydstat och baktanke med den kroatiska politiken var att assimilera muslimerna, medan serbiska extremister så kallade tjetnitsi förespråkade etniskt rent Bosnien och Sandzak. Dessa lyckades döda 50 000 och fördriva 350 000 muslimer. Inklämda mellan dessa två extremiteter valde och för att slippa deklarerat sig som serber eller kroater valde många muslimer att ansluta sig till de kommunistiska partisanerna som redan 1928 hade erkänt muslimerna som en särskild folkgrupp. (Friedman 1996:149ff) Efter kommunisternas seger 1943 vägrade man dock till en början erkänna muslimerna och 1948 inledde man en häftig antimuslimsk kampanj. Man gav muslimerna möjlighet att deklarerat sig antingen som muslimsk serb, muslimsk kroat eller nationellt icke deklarerad muslim, vilket 90 % valde. (Friedman 1996:151) Under 1950-talet sökte Jugoslavien en ledande roll inom den alliansfria rörelsen vilket ledde till att muslimernas situation förbättrades. Anledningen till att man konstituerade en bosnisk republik berodde dels på fruktan för serbisk/kroatisk rivalitet, dels på det stora muslimska befolkningen. Under 1970-talet erkände man muslimer som en etnisk folkgrupp i nationell mening med betoning på deras bogomilska ursprung. (Magnusson 1993:9) Under 1970 och 1980-talet upplevde man en islamisk renässans i Bosnien med en ökad frihet för religiösa institutioner, men detta sågs med oro av staten trots att muslimernas antal i kommunistpartiet tredubblades mellan 1972-1981. (Magnusson 1993:10)

1983 fängslade man tretton muslimska intellektuella för konspiration mot staten i en rättegång som byggde på mycket svaga rättsliga grunder. Huvudåtalad i denna process var Alija Izetbegovic som fick 14 års fängelse och som senare blev landets förste president. (Donia 1994:200) Den tidigare jämvikten i den jugoslaviska politiken rubbades 1987 när den serbiske kommunistpartiföranden stärkte sin maktställning genom att rensa ut motståndarna till en mer serbisk nationalistisk politik. En annan vändpunkt i politiken var när Alija Izetbegovic frigavs 1990 och blev ledare för Demokratiska Aktionspartiet (SDA) som snabbt blev den mest populära partiet bland muslimerna. Serber och kroater bildade sina nationalistiska partier och vann i sina folkgrupper och bildade osannolikt nog allians med SDA vilket ingav hopp om att lugnet skulle bevaras i landet. (Magnusson 1993: 15) I och med att Slovenien och Kroatien bestämde sig för att gå ur Jugoslavien splittrades snabbt denna allians på grund av oförenliga mål. Den bosniska presidenten Alija Izetbegovic försökte gå en svår balans gång mellan serbiska och kroatiska intressen men situationen blev ohållbar efter folkomröstningen som bojkottades av serber där 98

% av bosnjaker och kroater röstade för självständighet. Kriget blev oundvikligt då serberna 1992 utropar en egen serbisk stat inom Bosnien och gick till anfall med hjälp av den Jugoslaviska armén (JNA). Kriget blir senare det blodigaste sedan andra världskriget med över 200 000 döda i Bosnien med över 200 koncentrationsläger i vilka 250 000 bosnjaker blev utsatta för övergrepp och där över 20 000 kvinnor våldtogs. Dessutom förstördes omkring 1000 moskéer och hundratals människor drevs på flykt. (Sandberg, Mats & Wildmar, Erik 1998:3)

3.1.1 Maktfördelning och politiska institutioner i Bosnien

Kriget i Bosnien avslutades år 1995 i och med Dayton-avtalet, som var en sammanvägning av gamla fredsplaner. Avtalet innehåller inte allt som krävs för att Bosnien ska kunna överleva i sin nuvarande form. Daytonavtalet skapade en svag central regering där de federativa delarna fick statslika befogenheter. Det som var avgörande för att Daytonavtalet skulle fungera var att regional stabilitet betonades och därför deltog Serbiens och Kroatiens dåvarande presidenter vid förhandlingarna. USA var den drivande aktören där Daytonavtalet delade upp Bosnien i två delar, eller entiteter: den serbiska Republika Srpska som omfattar 49 % av landet och den muslimsk-kroatiska federationen som omfattar 51 %. I den muslimsk-kroatiska federationen är motsättningarna mellan bosnjaker och Bosnienkroater stora och man har inte lyckats överbrygga dessa skillnader. Kriget avslutades med att en multinationell militär styrka fick uppdrag att övervaka parterna. Efter kriget inrättade man dessutom en högsta representant (Office of the High Representative) för att säkra freden och övervaka att reformer mot en funktionsduglig stat gick smidigt genom att alla parter följer Dayton-avtalet.

De tre största etniska grupperna som lever i Bosnien är bosnjaker, serber och kroater. Bosnjakerna utgör den största folkgruppen, enligt folkräkningen innan kriget 1991 utgjorde denna grupp 44 % av befolkningen. Serberna var den näst största folkgruppen med 31 % och kroaterna utgjorde före kriget 17 % medan det också fanns 5,5 % som betecknade sig som jugoslaver. (Magnusson 1993:11) När kriget slutade och man hade undertecknat fredsavtalet fanns det en dominerande parti inom respektive folkgrupp. De största partierna var SDA för bosnjakerna, SDS för serberna och HDZ för kroaterna. Det bosnjakiska SDA leddes av den under kommunismen fängslade Alija Izetbegovic som var en av partiets grundare och dess ordförande och dessutom landets förste president. Det internationella samfundet stödde från början de olika reformkrafterna för att på så sätt skapa alternativa maktcentra och bryta de nationalistiska partiernas stora dominans. Från början var det svårt att hitta någon som kunde utmana de ledande partierna inifrån eftersom de politiska initiativen vanligtvis kom ovanifrån, men med tiden lyckades man till viss del utmana de nationalistiska partiernas maktstruktur. Dock finns fortfarande stor misstänksamhet mot de internationella aktörerna och deras syften och man tenderar att stödja de grupper som marginaliseras av internationella samfundet.

Man har lyckats få fram olika partier som har varit vid makten, men ändå har de nationalistiska partierna lyckats komma tillbaka på grund av det låga valdeltagande och oppositionens oenighet. Det är mest socialdemokratiska partier som har varit på frammarsch bland de tre folkgrupper och ofta är de indelade efter nationalitet med vissa undantag. Det politiska livet skiljer sig i de två olika entiteterna där partierna i Republika Srpska är mer nationalistiskt orienterade och där det har varit svårast för minoriteterna att få inflytande. (Sandberg & Windmar 1998:16) Situationen på det politiska och det ekonomiska planet har förbättrats långsamt vilket har ökat kritiken mot Dayton-avtalet. Kritikerna ser Dayton-avtalet som det största hindret för att skapa ett multikulturellt samhälle eftersom det erkänner en delning av landet och legitimerar skapandet av den serbiska delen, Republika Srpska som har uppkommit genom etnisk rensning. (Sandberg & Windmar 1998:29)

Högste representanten koordinerar att arbete med de civila organisationerna går smärtfritt. Den högste representanten har inget mandat över de NATO ledda styrkorna i landet. Den förste högste representanten var Sveriges f.d. premiärministern Carl Bildt och hans efterträdare var Carlos Westendorp, Wolfgang Petritsch och den nuvarande representanten Paddy Ashdown från Irland. Den nuvarande högste representanten anser att Bosnien har gjort stora framsteg, men är missnöjd med att den Bosnienserbiska delen av Bosnien vägrat samarbeta med domstolen i Haag vilket har försvårat integrationen i Nato och EU. Dessutom har den internationella fredsstyrkan minskat från 60 000 till 7 000. (<http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/>) OHR's mål för år 2005 är att bl.a. förbättra lagstiftningen och det juridiska systemet i landet, att förbättra ekonomin och bekämpa korruptionen. OHRs befogenheter har ökat på grund av att staten inte har lyckats ta kontroll över viktiga delar av statens skötsel.

Presidentskapet roterar mellan de tre folkslagen och presidentskapets ansvarsområde vilar mestadels på internationella relationer och utrikesfrågor. Premiärministern har stora befogenheter. (http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/country_profiles/1066886.stm)

Bosnien leds av ett gemensamt presidentråd som utser premiärministern och har under sig ett gemensamt ministerråd (regering) som ska verkställa politiska beslut. Den parlamentariska församlingen har den lagstiftande. De gemensamma institutionernas kompetensområden är framförallt utrikespolitik, utrikeshandel, monetära frågor, tullfrågor och migrationsfrågor. Förutom de gemensamma institutionerna finns det flera decentraliserade funktioner, såsom presidenter i de båda entiteterna, parlamentariska församlingar, tio kantoner i federationen och kommuner i hela landet. Presidentrådet består av en bosnjak, en Bosnienserb och en Bosnienkroat. Enligt konstitutionen ska de tre bytas av som ordförande för presidentrådet. Maktkonstruktionen för det gemensamma presidentrådet är densamma som tillämpades i f.d. Jugoslavien och bygger på att beslut inte ska kunna fattas mot en folkgrupps vilja i frågor som folkgruppen anser vara mycket viktiga. Om till exempel Bosnienkroatiska medlemmen anser att Bosnienserberna försöker driva igenom ett förslag som han ogillar så kan han lägga in ett veto mot beslutet. Detta innebär att en befolkningsgrupp, med stöd av konstitutionen, kan och vid behov kommer att blockera arbetet i de gemensamma institutionerna. (Sandberg & Windmar 1998:13)

Ministerrådet har som viktigaste uppgift att verkställa landets utrikes- utrikeshandel- och tullpolitik. I många fall har det varit svårt att avgöra vilka befogenheter som ska vara ministerrådets och vilka som ska vara under entiteterna. Redan i början uppstod det problem vid arbetet med rådet då man inte kunde komma överens om ministerrådets storlek. Den känsliga

etniska sammansättningen gör att man lätt når ett politiskt dödläge i frågor som är känsliga för de olika folkgrupperna. Det blir svårare att kompromissa och statens komplexa etniska sammansättning och historia gör det svårt att balansera mellan de olika frågorna.

Under senare år har diskussionen om hur man kan ska göra för att stärka den Bosniska staten varit igång på grund av att så lång tid har fortgått utan att man lyckats införa reformer som ska stärka staten och garantera alla folks lika rättigheter. De inledande donationerna på 5,1 miljarder USD sågs som en väsentlig del av fredsprocessen, men man lyckades inte upprätta en livsduglig ekonomi. Man ser en fungerande ekonomi som en förutsättning för att den bosniska statens överlevnad. När de olika parterna ser att de har något att tjäna på en fungerande Bosnisk stat så kommer de att acceptera andra folkgrupper och inleda samarbete inom landet och på sätt förstärka staten. Genom att folket samarbetar med varandra så skapar man nya möjligheter som leder till nya jobb och att landet blir självförsörjande. Att skapa en fungerande ekonomi ses som ett sätt att återupprätta multikulturalismen i Bosnien. Även påtvingad integration kan leda till att man besestrar separatistiska tendenser inom landet. (Boyd 1998:53)

3.1.2 Lijpharts lösning i Bosnien

För analysen av maktdelningen i Bosnien är Lijpharts modell väldigt passande eftersom man har implementerat hans teori om maktdelning helt enkelt. Alla viktiga delar av hans lösningförslag vid etniska konflikter, så som federalism, ”grand coalition”, ömsesidigt veto och självbestämmande i fråga om interna angelägenheter finns med i fallet med Bosnien. Anledningen till detta är att Lijpharts teori är relativt enkel att införa och den ger konkret och lättöverskådlig maktdelning mellan de etniska grupperna i landet. Just närvaron av konkret maktdelning är viktig när eliterna inom dem etniska grupperna skall försvara lösningen inför sina respektive segment. Det roterande presidentskapet mellan de tre grupperna inom landet är ett sätt att tillgodose alla gruppers maktbegär och som tillsammans med vetorätten utgör en effektiv försäkring att bevara status quo där ingen grupp på eget bevåg kan genomföra lagförslag som är skadliga för de andra grupperna. Detta tillsammans med federalismen och en svag centralstat ger grupperna stor möjlighet till självbestämmande inom det egna territoriet.

Samtidigt finns det risker med den här lösningsmodellen i fallet med Bosnien, ovannämnda inslag i modellen var för sig utgör ett hot mot en långsiktig lösning av konflikten.

För att kunna införa federalism i landet krävs det att de etniska grupperna lever i områden som är lätta att avgränsa. Genom federalismen skapar man utöver de språkliga, religiösa och socioekonomiska klyftorna dessutom en territoriell klyfta mellan de etniska grupperna. Inslaget av en svag centralstat kan i praktiken innebära att de två delarna inom landet sköter sina angelägenheter utan att ta hänsyn till helheten, detta leder till fragmentisering av landet och på sikt hotar landets utveckling.

Den främsta reservationen mot federalismen i Bosnien är att avgränsningen av områdena skedde efter etniska rensningar av muslimerna och kroaterna som genomfördes av serberna. Detta medför två viktiga dimensioner som tillsammans eller var för sig utgör hot mot stabiliteten i landet. För det första kan uppgörelsen ses som en eftergift åt serbernas etniska rensning och väcka missnöje bland muslimerna och kroaterna som drabbades värst av den etniska rensningen. För det andra kan eftergiften uppmuntra parterna mot vidare etniska rensningar i framtiden.

Därför kan federalismen vara ett olyckligt inslag i Bosnien, som på lång sikt kan ställa till med mer skada än nytta.

Ett annat problem i Bosnien är tilltron för eliternas möjlighet att agera som moderata krafter mellan grupperna, även om det kan ske i framtiden är det mindre troligt att det kommer att ske på kort sikt. Eftersom den etniska konflikten var så blodig och hänsynslös och pågick på alla nivåer leder det till radikaliseringspolitiken där jakten på relativa fördelar dominerar på bekostnad av absoluta fördelar. Därmed beskärs eliternas möjlighet att kompromissa och agera som moderatorer.

Det ömsesidiga vetot är enligt Lijphart tänkt att fungera dels som ett extra skydd för minoritetsgrupperna och dels som en sorts "terrorbalans" mellan grupperna som förhindrar radikala lagförslag. Hotet att lagförslaget ska mötas av veto leder enligt Lijphart till moderation och att grupperna tvingas ta hänsyn till varandras intressen. Risken är att "terrorbalansen" medför mer "terror" än balans, eftersom kostnaden att använda vetot är relativt låg och leder till överutnyttjande och används mer som utpressningsmedel mot de andra grupperna än som ett skydd för egna gruppintressen. På lång sikt medför den här designen en inbyggd risk för politiska låsningar och i värsta fall förlamning och kollaps av hela staten och dess institutioner.

Ovannämnda inslag i Bosnien är paradoxalt nog nödvändiga och effektiva lösningar vid den etniska konflikten i landet på kort sikt samtidigt som de är riskfyllda och innebär hot mot landet på lång sikt. Därför bör man allteftersom förtroendet och samarbetet mellan grupperna ökar förändra eller ta bort de problemfyllda inslagen för att förhindra framtida etniska konflikter och därmed skapa nödvändiga förutsättningar för att landet skall lyckas överleva på sikt.

3.2 Historiskt perspektiv på Makedonien

Det gamla kungadömet Makedonien tros ha uppstått under 600-talet f Kr. Dess gamla huvudstäder Aigai och Pella ligger i dag i Grekland. Dess berömda kung var Alexander den store. Han konsoliderade det makedonska styret i Grekland och genomförde fälttåg mot Perserriket, varvid han lade under sig ett enormt område från Mindre Asien till Främre Indien. När Alexander dog splittrades hans välde och istället etablerades tre kungariket, av vilka ett var en makedonsk stat som erövrades av Romarna under 100-talet f Kr.

Slavisktalande människor vandrade in i området med början på 500-talet e Kr och de påstått turkiska föregångarna till bulgarerna flyttade till områden söder om Donau under 600-talet. Dessa folk blandade sig till en ursprunglig slavisktalande befolkning i Makedonien. Under de århundradena som följde kämpade olika riken och folk om Makedonien. År 1389 vid slaget i Gazimestan i Kosovo, besegrades serberna av de turkiska ottomanerna och Makedonien kom under ottomansk styre. Hela Makedonien förblev formellt under ottomansk kontroll fram till 1912, då det första Balkankriget bröt ut. Men redan 40 år tidigare hade slaviska intressen börjat göra sig gällande. År 1870 skapade bulgarerna en nationell bulgarisk-ortodox kyrka fristående från den grekisk-ortodoxa ledningen i Istanbul. Detta inkluderade större delen av ottomanska makedonska territoriet. Samtidigt grundade serberna och grekerna sällskap som skulle befrämja deras intressen.

Från 1913, då den ottomanska dominansen till slut helt brutits efter första Balkankriget, fortsatte området att slitits mellan olika intressen från grannländerna. Efter första världskriget tillfördes den

del av Makedonien som benämndes Vardar till Serbers, kroaters och sloveners kungarrike, vilket senare blev Jugoslavien. Efter att ha varit ockuperat av Bulgarien under andra världskriget som var allierad med Nazityskland. Utropade man 1944 *Socialistiska republiken Makedonien inom den Jugoslaviska Federationen*, med samma gränser som dagens Makedonien. Denna republik fungerade fram till självständigheten 1991, då den nuvarande Republiken Makedonien utropades. (Nelhals 1994:4-10)

3.2.1 Makedonien och den nya författningen

I den senaste folkräkningen i Makedonien från 1994, visade sig att landets befolkning bestod av 66,6 % makedonier, 22,7 % albaner, 4 % turkar, 2,2 % romer, 2,1 % serber och 2,4 % övriga. Folkräkningen bojkottades till viss del av albanerna som ansågs sig missgynnade och hävdade att deras andel av befolkningen var större än vad de officiella siffrorna visade, eftersom många albaner som saknar medborgarskap inte kom med i den officiella statistiken.

Under 1991 anordnades det folkomröstning om Makedoniens självständighet från Jugoslavien, som till stor del bojkottades av den albanska befolkningen. I stället anordnade de en egen folkomröstning i vilken överväldigande majoritet var för autonomi inom Makedoniens gränser. Även om albanerna i princip stödde en självständig Makedonsk stat, var de emot att det fanns en option i folkomröstningen att i framtiden kunna återförenas i federation med Jugoslavien. Väl medvetna om Serbiens förtryck gentemot albanerna i Kosovo, ville inte Albanerna återigen styras från Belgrad. Albanernas bojkott av folkomröstningen kan också ses som en protest mot de makedonska politikernas misslyckande att klart definiera den legala statusen för den albanska befolkningen i den nya Makedonska staten. Det ledande albanska partiet för tiden ville ha en deklARATION där man ville att "likvärdig status" för albanerna inom Makedonien skulle gälla men de makedonska ledarna vägrade.

De albanska ledarna motsatte sig 1991: s författning av den nya staten på grund av att den relegerade albanerna till andra klassens medborgare genom att behandla de som minoritet, detta gick i stick och stäv med den albanska befolkningens uppfattning om sig själv där de ansåg sig som en del av en stor majoritet, den albanska. För albanerna kändes det som ett steg tillbaka i termer av den legala statusen. Det kan ses i kontrast med 1974: s Jugoslaviska författning som likställde albanerna med de andra folkgrupperna inom landet. Trots detta efter självständigheten tillkom en moderat albansk ledning som erkände Makedoniens suveränitet, och istället försökte tillkämpa sig icke- territoriell autonomi inom den politiska sfären. Men allteftersom våldet ökade under våren 2001, albanernas krav gentemot makedonierna hårdnade, detta ledde till att makedoniernas svar också hårdnade som i sig tur ledde till att klyftan mellan grupperna ökade.

Under 1990- talet var relationerna mellan albanerna och makedonierna spända, vilket ledde till sporadiska våldshandlingar. Men i kontrast till Bosnien och Kosovo kunde man undvika fulltskalligt krig. Även under Kosovo- krisen när landet fick ta emot många flyktingar som ökade den etniska spänningen lyckades man att behålla freden. Tre faktorer anses vara avgörande för

fredsbevarandet, president Kiro Gligorovs ledarskap, FN styrkan som bevakade gränsen mellan Makedonien och Jugoslavien för att förhindra aggressioner från Belgrad och till sist men inte minst OSSE:s diplomatiska ansträngningar att medla mellan parterna för att behålla lugnet inom landet. En annan och kanske den viktigaste faktorn är att landet lyckades i övergången till demokrati, även om den till stor del var processuell och korrupt. På elitnivå lyckades albanerna och makedonierna skapa dialog och samarbete över etniska linjerna, detta hjälpte att minska spänningarna mellan grupperna åtminstone på politisk nivå.

En annan orsak till spänningen mellan de etniska grupperna var vissa formuleringar i författningen. Författningen deklarerade explicit makedoniernas rätt till egen stat genom framhäva Republiken Makedonien som ”en national stat av det makedonska folket, i vilket fullt likvärdiga som medborgare med makedonierna är Albaner, Turkar, Vlaker, Romer och andra nationaliteter som bor i den Makedonska republiken”. Makedoniernas ”rätt” till staten framhölls även i andra artiklar av författningen, inklusive artikel 7, som deklarerade det makedonska språket som det officiella, och artikel 19 som gjorde speciella referat till den Makedonsk - Ortodoxa kyrkan. Som helhet dock var författningen liberal, och garanterade alla medborgare lika rättigheter oavsett etnisk och religiös bakgrund. Den makedonska författningen genomstyrdes åtminstone på pappret av liberala värden.

Oavsett om makedonierna anser Republiken Makedonien vara deras nationalstat, i vilken andra etniska grupper är garanterade likvärdiga medborgerliga rättigheter, har den albanska eliten gjort anspråk på bi - nationell stat, i vilken den albanska befolkningen erkänns som likvärdig nation i par med den makedonska. Deras krav baseras på att den albanska befolkningen utgör minst 23 % (enligt albanska uppskattningar kanske så mycket som 35-40 %) av den totala befolkningen och att i vissa områden är albanerna i majoritet. Konflikten mellan albaner och makedonier under det senaste decenniet har i stor grad handlat om den legala och politiska statusen för den albanska befolkningen och om vilken politisk och kulturell karaktär staten ska ha. Makedonsk- albanska konflikten handlar inte om i första hand om rättigheter för den senare gruppen i ett land som styrs av den förra, utan konflikten handlar om vem som kontrollerar staten och vilken sorts land Makedonien bör vara. Den viktigaste frågan till slut är vem det är som har makten. Överenskommelsen i Ohrid augusti 2001 ledde till flera tillägg till författningen som avser förändra maktodelningsmekanismerna av det politiska systemet. Målet med förändringarna var att eliminera strukturella, institutionella och praktiska diskrimineringar av albanerna i de sociala och politiska sfärerna.

I ett försök att omstrukturera maktodelningen, kom man överens om ändringar och tillägg i författningen angående frågor om lokalt självstyre, språk och utbildning skall behandlas av majoriteten av den berörda gruppen och inte av landets majoritet. Detta garanterar albanerna rätt till veto även utan stöd från de andra etniska minoriteterna, givet att albanernas representanter i parlamentet överstiger det totala antalet av representanter tillhörande icke- albanska minoriteten. I det avseendet misslyckas lagen med att skapa ett multietnisk och pluralistisk system eftersom maktodelningens design är till fördel endast för albanerna utan att ta hänsyn till de andra etniska minoriteterna.

Genom att omforma ”det officiella språket i Makedonien och i Makedoniens internationella relationer är makedonska” till ”något annat språk som talas av minst 20 % av befolkningen är också ett officiellt språk” innebär att albanska det enda icke- makedonska språket som talas av mer än 20 % av befolkningen, erkänns som ett andra officiellt språk. Medan andra språk som serbiska, turkiska och romiska är hänvisade till lokala arrangemang där varje kommun har att själv bestämma om deras språk kan användas i kontakterna med de lokala myndigheterna.

Som slutsats kan man säga att förändringarna istället att uppmuntra övergripande och inkluderande ramverk för icke-diskriminerande politisk struktur, kan man säga att förändringarna är riktade mot albanernas klagomål i förhoppningen att i framtiden slippa väpnade konflikter. Den här konstruktionen har skapat irritation bland makedonierna där man anser att regeringen gett efter "terroristernas" krav.

I find the constitutional changes that improve the civic character of our state necessary, and that they would have come into being even without the military pressure of the Albanians. The main problem is that it all happened as a result of aggression by Albanian terrorists in Macedonia, and therefore the agreement signed in Ohrid looks like the result of those terrorist activities. (Aleksandar Damovski : South Slavic Report 2001: v.3 no.32).

Paradoxalt nog kan förändringarna i författningen leda till att misstron och klyftan mellan makedonier och albaner ökar så länge som förändringarna inte ses som nödvändiga utan som eftergift åt terroristerna och påtvingade av pro – albanska västländer bland makedonierna. Det finns en tendens idag som tyder på en radikaliserings bland de etniska grupperna detta kan i slutändan innebära att konflikterna kommer att öka i framtiden. Varken makedonier eller albaner tar hänsyn till resterande minoriteters intressen i landet. De har till stor del utelämnats från den politiska ekvationen, och som sådana är förändringarna till nackdel i utvecklandet av landet till etnisk inkluderande och pluralistisk demokrati. I stället leder förändringarna till skapandet av bi – nationellt politiskt system.

3.2.2 Analys av författningsförändringarna i Makedonien

För att analysera maktindelningen och politiska systemet i Makedonien är Horowitz analysmodell mer lämplig än Lijpharts dito. Anledningen till det är att Lijpharts modell är mer inriktad på formell maktindelning mellan etniska grupper något som saknas i Makedonien. Därför kan inte consociational democracy modellen ge de nödvändiga verktygen för analysen av etniska konflikten i Makedonien. Detta innebär inte att det saknas inslag av lösningsförslag som används i Makedonien och som ges av Lijphart så som veto, kvotering och beslut på elitnivå. Men anledningen till att de här inslagen finns där är p.g.a. inte en medvetet vald strategi så som Lijphart själv förespråkar.

Horowitz modell däremot ger bättre och bredare analyspektrum. Hans modell gör det lättare att förstå och tolka det politiska systemet i Makedonien och framför allt och det kanske är modellens styrka, förklara mekanismerna bakom konflikten. Horowitz har inte någon universell lösning på etniska konflikter så som Lijphart, utan han menar att mekanismerna bakom konflikterna är mycket mer komplicerade och det inte finns och kan inte finnas ett enda tillvägagångssätt. Horowitz utgångspunkt är annan jämfört med Lijpharts och consociational democracys tillskyndare, medan de senare är mer intresserade av hur man ska lösa etniska konflikter som redan finns är Horowitz mer inriktad på varför etniska konflikter uppstår, dynamiken bakom konflikten och hur detta påverkar etniska gruppernas beteende. Medan Lijpharts teori är konstruktiv är Horowitz mer inriktad på empiri, han är mer inriktad på att hitta orsakerna och

förklara än att hitta lösning på etniska konflikter. Det att han inte ger något konkret förslag till lösning kan ses som en svaghet i hans modell, men man bör se hans modell som ett analysredskap istället för konstruktiv teori.

Albanernas bojkott av folkomröstningen angående självständighet i Makedonien kan förklaras med Horowitz uppdelning av systemen i "ranked" och "unranked", 1974 Jugoslaviska konstitution likställde albanerna med de andra folkgrupperna inom landet ett "unranked" system. Självständigheten för Makedonien hotade att omvandla systemet till "ranked" där albanerna klassades som minoritet inom det nya landet. Hotet för systemskifte gjorde att albanerna krävde autonomi, detta uppfattades av makedonierna som att albanerna ville dela landet och inte stödde makedoniernas uppbyggnad från Jugoslavien. Detta skapade misstro och friktion mellan grupperna redan från början, även om albanerna inte ville separera från Makedonien eftersom de har det relativt sätt bra jämfört med albanerna i grannländerna. Det är en tendens som också har observerats i tredje världen när kolonialmakterna skulle dra sig tillbaka så delade inte minoriteterna självständighets ivern som majoriteten hade, istället försökte man bromsa eller stoppa tillbakadragandet (Horowitz 2000:190).

Förändringen i författningen som erkände det albanska språket som ett officiellt språk, kan ses dels som symboliskt viktigt, eftersom språket kan ses som maktmedel. Språket hjälper till att sammansvetsa gruppen och gör det möjligt att avgränsa och definiera gruppen gentemot andra grupper, ett exkluderingsredskap helt enkelt. Det officiella språket är de styrandes språk, och så sådant kan albanerna klassificera sig som en del av makten något som bör öka deras självförtroende. Dessutom ger språket flera praktiska fördelar för eliterna inom gruppen, så som bättre karriärmöjligheter, organisatorisk effektivitet och möjlighet till internationella kontakter (Horowitz: 220-223).

Language is therefore a potent symbolic issue because it accomplishes a double linkage. It links political ownership with psychological demands for the affirmation of the group worth, and it ties this aggregate matter of group status to outright careerism, thereby binding elite material interests to mass concerns. (Horowitz 2000:222)

Albanernas rätt till veto som fastslås i författningen i frågor angående lokalt självstyre, utbildning och språkfrågor ger dem relativa fördelar jämfört med de andra minoriteterna. Även om albanska etniska partier har stöd från andra minoriteter, t ex turkar har deras stöd inte lett till konkreta förbättringar som kan likställas med albanernas långtgående rättigheter och möjligheter. Detta visar att även om ett parti stöds av fler grupper och per definition kan kallas multietniskt, är det i praktiken så att partiets arbete genomstyrs bara av ena gruppens mål och intressen.

Ända sedan självständigheten har albanska partier ingått i koalitioner med olika makedonska partier, detta har gjort att albanerna som grupp har kunnat flytta fram sina positioner i fråga om makt. Det är t.o.m. så att albanerna har oproportionellt mycket makt jämfört med andra grupper i landet. Detta har kunnat ske p.g.a. två anledningar, för det första de makedonska rösterna är mer spridda mellan olika partier som ligger på en mer traditionell vänster- högeraxel, samtidigt som albanernas röster har stannat inom gruppen och på så sätt maximerat sitt inflytande. Den andra anledningen är att 35 av 120 parlamentsplatser är reserverade för minoriteterna och resterande 85 platser fördelas i proportionella val. Just den här fördelningen av parlamentsplatserna garanterar att makedonierna som utgör ca 66 % av befolkningen inte kör över minoriteterna. Här ligger ett potentiellt hot mot freden i landet, dels albanernas allt större makt som inte ses med

blinda ögon av makedonierna, dels maktdelningen mellan makedonier och albaner som utestänger de andra minoritets grupperna från makten.

Makedonien har lyckats med konststycket att på ett relativt fredligt sätt lösa de etniska konflikterna inom landet. Detta har kunnat ske tack vare maktdelningen mellan makedonier och albaner även om det inte är helt problemfritt. Stor del i detta har etniska eliterna haft där man har lyckats lösa problemen inom demokratins ramar utan att ta till våld. Makedonierna har varit tillmötesgående i frågan om albanernas maktkrav samtidigt som albanerna har visat förståelse för makedoniernas oro för uppdelning av landet. Parterna har genom att kombinera Horowitz teori om etniska partiers mekanismer och Lijpharts maktdelnings principer lyckats hitta en än så länge fungerande formel. Horowitz deterministiska teori om att etniska partier och deras ledare drivs till radikaliserings och samarbete över etniska gränser inte håller har visat sig inte stämma här. Samma sak gäller i fråga om Lijpharts maktdelning som ett universellt medel vid etniska konflikter fallet Makedonien visar att det finns andra tillvägagångssätt som fungerar och som till stora delar är bättre än att dela på parterna och hålla de så långt borta som möjligt från varandra. Man måste veta vad som ligger bakom konflikten, varför den uppstår och vad det är som driver den och samtidigt vara medveten om att olika lösningsmodeller ger olika konsekvenser som i värsta fall kan förvärra konflikten istället för att hjälpa lösa den. Samarbete och samlevnad mellan grupperna har hjälp att öka förståelsen och acceptansen för varandra.

Största utmaningen som står inför landet är att överbrygga de sociala och ekonomiska skillnaderna som fortfarande finns i landet, dessa skillnader utgör idag den enskild största hotet mot den etniska freden i landet. Dessutom måste även de andra etniska minoriteterna inkluderas i beslutsfattandet och maktutövandet.

4 Avslutande reflektioner

Problemet med etniska konflikter är att det finns så många faktorer t.ex. maktanspråk, sociala och ekonomiska klyftor, religiösa, historiska och språkliga skillnader, hat och misstro. Alla dessa omständigheter påverkar uppkomsten, utvecklingen och upplösningen av konflikten. Det är svårt att peka ut någon eller några få faktorer som väger tyngre än de andra, därför är det också svårt att hitta någon enkel lösning. Flera av faktorerna är så sammanflätade och går hand i hand med varandra, detta leder till en svår och nästintill omöjlig balansakt. Försöken att undanröja en eller några av faktorerna och på så sätt minska spänningarna i landet leder till att man istället bygger in nya spänningsmoment. Exempel på det ser man klart och tydligt i fallet med Makedonien, när man försökte bygga bort spänningarna mellan makedonierna och albanerna genom att förändra författningen skapade man spänningar mellan de två grupperna och resterande minoriteter i landet. Även om dessa spänningar inte är akuta i dagsläget kan de växa i framtiden.

Anledningen till att man tillämpade olika lösningar i Makedonien och Bosnien är tycker vi att det fanns vissa avgörande och skilda mekanismer före, under och efter konflikterna. I fallet med Makedonien var det så att landet var segregerat från början men lyckades någorlunda bra med övergången till demokrati och det ledde till uppkomsten av etniska partier som försvarade sina gruppers intressen inom demokratins ramar och parterna kunde komma överens utan större inblandning utifrån.

I Bosnien där befolkningen var mer integrerat ledde självständigheten till större våldsamhet eftersom de etniska grupperna kämpade om territorium och resurser som de ansåg var deras egna, det gick inte att komma överens helt enkelt om vem som skulle ha vad och hur mycket vid "skilsmässan". Detta ledde till krig och på så sätt också direkt påverkade lösningsmöjligheterna av konflikten. Man kan inte förvänta sig att efter flera års krig parterna ska sätta sig ner och bygga upp ett demokratiskt land, det var ju trots allt just misslyckandet med detta som ledde till kriget, då var Lijpharts alternativ den enda gångbara. Den andra anledningen till att man i Bosnien anammade Lijpharts lösning är att den helt enkelt kom utifrån, USA och EU spelade avgörande roll vid lösningen, och då är Lijpharts teori standardverket på området som man applicerade den nästan till punkt och pricka.

Teorierna vi har tittat på har olika utgångspunkter och kommer helt naturligt också med olika lösningsförslag, därför att de framhäver olika faktorer som är avgörande för konflikten. Samtidigt med det lyckas de inte ge ett övertygande svar på frågan om hur man en gång för alla skall lösa konflikten, i bästa fall kan man se teorierna som konfliktminimerande även om detta också behövs vid akuta kriser saknas det fortfarande en långsiktig lösning. Eller det kanske är så att det inte går att lösa etniska konflikter på långt sikt.

5 Referenser

- Esaiasson, Peter – Giljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena. 2004. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts juridik.
- Kellas, James. 1998. *The politics of nationalism and ethnicity*. Second Edition. McMillan press: London
- Horowitz, Donald. 1985. *Ethnic groups in conflict*. Berkeley, Calif and London: University of California Press.
- Horowitz, Donald. 2000. *Ethnic groups in conflict*. Second Edition. Berkeley, Calif and London: University of California Press.
- Lijphart, Arend. 1977. *Democracy in plural societies. A comparative exploration*. New York: Yale university press
- Nelhans, Bertil. 1994. *Den makedonska frågan*. Kalmar: Utrikespolitiska institutionen.
- Sandberg, Mats – Windmar, Erik. 1998. *Bosnien tre år efter Dayton*. Stockholm: Utrikespolitiska institutionen
- Donia, Robert – Fine Jr, John. 1994. *Bosnia and Hercegovina: a tradition betrayed*. London: Hurst
- Gasi, Ask. 2001. "Religiöst ledarskap på Balkan; Reisul- ulema- institutionen i Bosnien och Hercegovina", *tidskriften för Mellanösterstudier nr 1*.
- Boyd, Charles. 1998. "Making Bosnia work", *Foreign Affairs 77:1*

